

NĀVES SALA

Nāves sala, pēc sākotnējā ģeogrāfiskā jēdziena bija pussala. Tā ir agrākā Līves, tagad Daugmales pagasta Daugavas piekrastes daļa, kas slaidā puslokā iespiedusi Daugavas gultni ziemeļu virzienā. Savu drūmo nosaukumu mantojusi strēlnieku laikmetā, kad no dienvidiem to atdalīja daudzkārtējās ienaidnieka dzeloņdrāžu rindas un ierakumu grāvji. Tā strēlnieki bija ieslēgti gan no dabas, gan mākslīgi veidotiem aizsprostojumiem.

Nāves sala – aptuveni 2 km² liels lēzens paaugstinājums Daugavā. 1. Pasaules karā Krievijas armijai 1915.gada rudenī atkāpjoties no Kurzemes un Zemgales, dažas karaspēka daļas bija palikušas Daugavas kreisajā krastā un ierakušās minētās pietekas līnijā. Šos ierakumus izveidoja par stipru, lielam garnizonam piemērotu placdarmu, ko nosauca par Ikšķiles priekštilta nocietinājumu.

No 1916.gada aprīļa vissmagākās pozīcijas aizstāvēja 3. Kurzemes un 2. Rīgas latviešu strēlnieku bataljons. Visnežēlīgākais uzbrukums sākās 25. septembra agrā rītā, kad vācu armija pret Nāves salas aizstāvjiem pielietoja indīgās gāzes. Tas bija pirmais un lielākais šāda veida ieroču pielietojums 1. Pasaules karā Latvijā. Aizsargājot šo placdarmu, latviešu bataljoni zaudēja 167 karavīrus, tāpēc strēlnieki šo vietu nosauca par Nāves salu.

Tās pašas dienas pievakarē pār kājnieku tiltiņu un laivās 2. Rīgas bataljona strēlnieki drosmīgi devās gāzu saindētajā peklē, lai palīdzētu smagi cietušajam 173. Kameņeckas pulkam. Placdarmu strēlnieki aizstāvēja līdz 28. septembra vēlam vakaram.

1917.gada jūlijā pēc Krievijas 12. armijas pavēlniecības rīkojuma Nāves salu bez kaujas atdeva vāciešiem.

Kurzemes latviešu strēlnieku bataljona izlūku komanda Nāves salā 1916.gadā

3. Kurzemes latviešu strēlnieku bataljons 1916. gada vasarā. Nāves salu ar Ikšķili savienoja kājnieku tilts un kabelis, kas palīdzēja uzturēt sakarus

Krievu karavīri

Nāc uz Nāves salu, tur tev' gaidīšu
Un pie raķeš' gaismas saldi skūpstīšu.

Zilas tavas acis, skaidra tava sirds,
Sārti tavi vaigi, rožu lūpas mirdz.

Bet nav pusnakts pāri – zēns jau karā krīt,
Un pie raķeš' gaismas meitēn's as'rās mīt.

Autors nezināms

*Nāves sala.
Aizsargojums.*

Piemīņas plāksnes pieminekļa sānos

TEVZEMES
MĪLESTĪBU
PIRMA
VIETA
STĀDĪJĀT,
LATVIJU
DELU
VARONĪBU
VISAM
TAUTAM
RĀDĪJĀT

MŪŽAM
NEAIZMIRSTAMAI
NĀVES SALAS
CĪNĪTAJU
II RĪGAS UN
III KURZEMES
LATVIJU
STRELNIĒKU
PULKU
VARONU
PIEMĪNAI
1916.

1924.gadā 27.jūlijā Latvijas Republikas Valsts prezidents J. Čakste atklāja arhitekta E. Laubes pieminekli Nāves salas aizstāvjiem. Tas bija Latvijā pirmais 1. Pasaules kara un Brīvības cīņu atcerei veltītais piemineklis.

20. – 30.gados Nāves salā rīkoti pasākumi ieņēma nozīmīgu vietu jaunatnes Tēvzemes mīlestības audzināšanā, to bieži apmeklēja tūristi un atpūtnieki.

1974./75.gadā līdz ar Rīgas HES ūdenskrātuves izveidošanu, lielākā Nāves salas teritorija tika appludināta.

1994.gada 30.jūlijā, atzīmējot pieminekļa 70 gadu jubileju, Nāves salu apmeklēja Valsts prezidents G. Ulmanis.

2004.gada 25.septembrī Daugmales pagastā notika pasākums, kas veltīts Nāves salas pieminekļa 80. gadadienai.

Kopš Latvijas Valsts neatkarības atjaunošanas, rūpes par Nāves salu uzņēmusies Daugmales pagasta padome, tagad pārvalde. Regulāri tiek organizētas sakopšanas talkas.

2011. gada novembrī NBS Speciālo uzdevumu vienība veica pieminekļa tīrīšanu.

Pēc arhitekta Roberta Legzdiņa projekta 1936.gadā pabeidza Nāves salas muzeja ēku. Būvēt muzejus pie vēsturiskajām kaujas vietām ierosināja Kara Ministrs, ģenerālis Jānis Balodis. Muzeja ēka nodega negaisa laikā 1964.gadā

1931.gada pavasarī Rīgas cementfabrikas darbinieki, izstrādājot ģipša slāņus, atraka septiņu Nāves salas varoņu trūdus un ierīkoja brāļu kapu. 1932.gada 22.jūnijā Varoņu piemiņas dienā Nāves salas varonis, ģenerālis Jānis Kalniņš vērsa klātesošo uzmanību ar dziļu patriotisma apģarotu runu, sevišķi veltīdams to jaunatnei. Šajā dienā iesvētīja Nāves salā kritušo septiņu nezināmo karavīru brāļu kapu.

2010. gada 5. novembrī notika pasākums „Iepazīsti Nāves salu”. Iepazīt 1. Pasaules kara kauju vietu devās vairāk nekā 150 Ķekavas novada iedzīvotāju. 2011.gada 24. septembrī uz Nāves salu, kur pirms 95 gadiem norisinājās latviešu strēlniekiem tik traģiskie notikumi, devās dažādu paaudžu cilvēki, lai piedalītos izglītojošā pasākumā un, iespējams, pirmo reizi savām acīm aplūkotu stāstiem un leģendām apvīto salu.

Pasākums „Nāves salai – 95” 2011.gada 24. septembrī

Izdevējs: Ķekavas novada pašvaldības Daugmales pagasta pārvalde
Sagatavoja: Velta Cīrule; foto: Uģis Volosovskis, Velta Cīrule, Kristis Čaupals
Vēsturiskās fotogrāfijas no Jāņa Hartmaņa personīgā arhīva,
Daugmales pagasta bibliotēkas un pamatskolas muzeja krājuma

2012. gada maijā, projekta ietvaros, izbūvēja laivu piestātņi Nāves salā un nomainīja Nāves salas pieminekļa durvis.

